

Słowo od autorów

Studia zawarte w niniejszym zbiorze poświęcone są kwestii odradzania się mitów w literaturze powszechnej XX i XXI wieku. Ich autorzy starali się odpowiedzieć na następujące pytania: w jakim celu pisarze tego okresu sięgają po opowieści mityczne, w jaki sposób mity funkcjonują w tworzonych przez nich dziełach oraz co pozostaje z tradycyjnych mitów poddanych twórczej reinterpretacji.

W artykule otwierającym zbiór Gabriel Borowski zastanawia się nad trwałością potencjału poznawczego mitów greckich w brazylijskiej rzeczywistości językowo-kulturowej, która nie ma bezpośredniego, niejako genetycznego, związku z dziedzictwem europejskiego antyku. Przez analizę form obecności struktur mitycznych w wybranych utworach autorstwa Nelsona Rodriguesa i Viniciusa de Moraes, a przede wszystkim Chico Buarque i Paulo Pontesa autor proponuje funkcjonalną klasyfikację mitu – wyróżnia rolę archetypu, wzorca estetycznego i narzędzia krytyki społecznej.

Ewa Brzeska, analizując różne warianty relacji między Orfeuszem i Eurydyką w utworach pisarzy francuskich XX wieku, wykazuje, że we współczesnych wersjach mitu, tradycyjnie uznawanego za opowieść o zwycięstwie miłości nad śmiercią, mityczny rdzeń jest zredukowany do dwóch zaledwie mitemów – motywów nostalgii i podróży.

W swoim studium Maciej Falski przygląda się wybranym powieściom chorwackim i bośniackim, reprezentującym pewien rozpowszechniony typ postawy wobec jugosłowiańskiej przeszłości. Badane narracje oparte są na aktualizacji mitu arkadyjskiego i wpisują się w długą tradycję obrazowania społecznej idylli sprowadzającej się do dwóch kluczowych kategorii: beczcasowości i codzienności.

Marzena Karwowska podejmuje próbę interpretacji dramatu Tadeusza Micińskiego z wykorzystaniem narzędzi badawczych mitokrytyki, współ-

czesnej szkoły hermeneutyki tekstu literackiego, zainicjowanej przez Gilberta Duranda. Zgodnie z przyjętą perspektywą badawczą autorka wyodrębnia w tekście wiodące figury wyobrazeniowe, które składają się na mityczne układy synchroniczne dzieła, oraz śledzi, w jaki sposób wyodrębnione uniwersalne mitemy funkcjonują w dziele literackim i jakiemu przetworzeniu uległy w wyobraźni autora *Bazyliissy Teofanu*.

Artykuł Marcina Klika poświęcony jest trzem francuskim wersjom mitu o Edypie stworzonym przez André Gide'a, Jeana Cocteau i Alaina Robbe-Grilleta. Autor analizuje różne strategie dialogu z tradycją stosowane przez pisarzy – transwaloryzację opowieści mitycznej, nadrealistyczną interpretację mitu, w której przejawia się tęsknota za *sacrum*, oraz dekonstrukcję mitycznej fabuły.

Elżbieta Kunicka podejmuje się interpretacji mitu Pigmaliona w farisie *Pan Pigmalion* Jacinta Graua. Opowieść mityczna aktualizuje się w tym utworze poprzez dwa podstawowe zagadnienia: akt tworzenia oraz relację między twórcą a tworzywem. Z tej perspektywy badaczka analizuje szczególną rolę lalki: z jednej strony figury teatralnej szczególnie cenionej przez reformatorów teatru, a z drugiej – metaforycznego przedstawienia człowieka uwikłanego w doświadczenia pierwszych dekad XX wieku.

Artykuł Doroty Nowak-Baranowskiej opisuje przejawianie się struktur mitologicznych, zwłaszcza paradygmatu kosmogonicznego, w literaturze popularnej połowy XX wieku na przykładzie dwóch powieści *science-fiction* – *Pianoli* Kurta Vonneguta oraz *Mechanicznej pomarańczy* Anthony'ego Burgessa. W obu tekstach schemat mitu założycielskiego uległ rozbiciu i rozproszeniu, wpisując się zarazem w nowe konfiguracje tekstualne.

Paweł Piszczatowski zastanawia się nad funkcjonowaniem biblijnego *Exodusu* i mitu o Argonautach w wierszu *I z książką z Tarusy* Paula Celana. Mityczna tkanka świętych dziejów Izraela, intertekstualnie spleciona z motywem wyprawy Argonautów do Kolchidy, staje się w analizowanym utworze osnową poetyckiej materii utkanej ze strzępów mitycznych historii i upamiętniających je rytuałów w taki sposób, by dało się z niej wykruszyć mityczne imię utopijnego i atopicznego nie-miejsca, materializującego się w dźwięczności samego języka i kartografii nieba odtwarzającego (w warstwie nazewnictwa) porządek mitycznego uniwersum, tworząc złudzenie jego odległej materialności.

Piotr Sadkowski podejmuje rozważania na temat przekształceń mitu Odyszeusza we francuskojęzycznym piśmarstwie migracyjnym na przełomie XX i XXI wieku. Analiza dziesięciu opowiadań odysejskich, czyli fikcji, w których motyw podróży łączy się z narracyjnymi próbami scalenia tożsamości wygnańca, pozwala wyodrębnić trzy typy transformacji mitu (Ita-

ka odnaleziona, przemieszczona i pomnożona/rozproszona) w zależności od sposobu identyfikacji bohatera z odnajdywaną przestrzenią.

W swoim artykule Sylwia Izabela Schab przedstawia dwie współczesne odsłony mitologii nordyckiej w literaturze duńskiej. Opowiadania mitologiczne Villy'ego Sørenseni i powieść Janne Teller, których punkt kulminacyjny stanowi opowieść o końcu świata, Ragnaröku, zostały usytuowane w kontekście społecznym i odczytane jako krytyka społeczeństwa duńskiego oraz wykładnia kondycji współczesnego człowieka.

Marzena Sokołowska-Paryż analizuje wybrane utwory brytyjskiego poety Petera Readinga jako dosłowne „odczytanie” mitów unaoczniające skłonność *homo sapiens* do przemocy, a ostatecznie do samozniszczenia, w kontekście postmodernistyczno-katastroficzej „narracji” poetyckiej o końcu brytyjskiej hegemonii kulturowej, dezintegracji życia społecznego, wszechobecnej przemocy, wojnach niszczących ludzkość oraz zapaści ekologicznej zagrażającej całej planecie. Ponadto badaczka podejmuje kwestię wykorzystania przez poetę literatury anglosaksońskiej jako istotnego równoważnika dla mitologii antycznej, tworząc dualistyczny obraz człowieka świata współczesnego (ofiara i oprawca).

Marta Wimmer przygląda się procesowi aktualizacji mitu w *Trylogii Demeter* Barbary Frischmuth. Austriacka pisarka nie ogranicza się do tradycyjnego przedstawienia Demeter jako matki oplakującej utraconą córkę Persefonę, lecz stara się pokazać różne aspekty mitu i kultu greckiej bogini.

Justyna Zych analizuje bardzo złożony wariant literackiej retranskrypcji mitu o Tezeuszu i Ariadnie, jakim jest powieść Michela Butora *Odmiany czasu*. Jej fabuła zdaje się uwspółcześnioną wersją tej historii znanej z mitologii. Jednak utwór tylko pozornie powiela mityczny scenariusz, a w rzeczywistości go deformuje. Francuski pisarz stwarza postaci i sytuacje ludzko podobne do archaicznego pierwowzoru, ale każe im działać i rozwijać się zupełnie inaczej, niż przewiduje mityczny schemat fabularny. Zniekształcenie to jest widoczne przede wszystkim na przykładzie głównego bohatera, którego Butor degradowuje do roli bezwolnego i nieudolnego antyherosa.

Autorzy mają nadzieję, że niniejszy zbiór pomoże Czytelnikom w odpowiedzi na pytanie, czy literatura XX i XXI wieku, w której tradycyjne opowieści mityczne są często traktowane z dystansem czy wręcz z nieufnością, jest rzeczywiście przestrzenią palingenezy mitu.